

דחויין למעלה – שעומדות נמקומן נסדר, אצל כל שעה רואות למעלה. הדר למטה – עליה למעלה. דקיימן למעלה – גזונה הנמנע, שלא כשאר בני אדם. וקיימן כסדרן – כלומר, והיין עומדות נמקומן נסדר, אצל רואה את המדר ואח העליה, שעינו אחת רואה למעלה ועינו אחת רואה למטה. בעינו – "תכלול בעינו". הנה ליה למכח "דק תכלול", ולא ידענא דלא שייכא אלא עין. איש עור – מריצוה ד"איש".

עור – משמע שיעלו עינו ולתתנו לל. מחסורייתא – שמסרה מרלימו אצל רואה מקלמ. דק *טייל"א, מחסרת המראה ולאו ניטל מבלבלייתא – לן הפוסק בקריה ונכנס נשמו, ולאו מקל המראה לל. משונייתא – שמשנות נמעמדן, כגון למעלה או למטה, או רואה מדר ועליה כלתא. כהיותא – דליתו רואה. אחיא מאיש – דהני חורור והמס הקטועין כהיותא נינהו, ומפיק לכו מל דרייתא מ"איש". סכי שמש תני רב יוסף סגי שמש – שגוה אה השמש, ולאו יוכל לראות מקום שמה וזכאת שס. חד מדידהו וחד מדידן – שיש לו עין אחת דומה לעין אלו היושעין נגדי, ועין אחת שלי. רב יהודה היה יושע כנגדו והיו עינו משונות. שכבנא = שגבינו ארוכין ושוכעין על עינו. תרושת = עגולות. וצירניות = עגולות יומר ממכותות. דומעות – מעט. דולפות – יומר מדומעות. טורדות – יומר מדולפות, כמו (משלי כז) "דלף טורד".

תוספות

מחוי רב הונא חד מדידהו – פירוש: רב יהודה שהיה לפניו. פירש בקונטרס שהיו עינו משונות, ולא פירש במה היו משונות. ורבינו תם מפרש, דרב יהודה אריך בדורו הוה, דאמר בפרק "המפלת" (נדה כד, ב). רב הונא איניש נוצא הוה, כדאיתא במסכת תעניות פרק דחסידים, ומשום הכי לא היו עינו נכרות קטנות כל כך משל סתם בני אדם, אבל משל רב יהודה היו נכרות, שהיו גדולות הרבה, ולכך הקפיד רב יהודה. והיינו שינוי, דעני אחת גדולה ואחת קטנה. ואף על גב דלא הוי מומא לענין אחולי עבודה, עד שתתא גדולה כשל עיל או קטנה כשל אוו, מכל מקום אין זה שוה בזרעו של אהרן.

עיניו תרוטות – פירש בקונטרס: עגולות, כמו "כי תרוטות" בסנהדרין (קז) גבי לבנה. ו"צירניות" פירש בקונטרס: עגולות יותר מתרוטות. ותימא: כיון דתנא קילתא – כל שכן חמירתא; וכענין זה קשה גבי דתנא: דומעות דולפות וטורדות, דולפות יותר מדומעות, וטורדות יותר מדולפות. ושמה איצטריך למיתני כולהו, לאשמעינן דלא מיפסלי משום מומא, אלא משום דאין שוה בזרעו של אהרן.

עניו תרוטות, עגולות דולפות טורדות.

בין **כתב רחמנא** [ואם היתה כותבת התורה] "איש עור", הייתי אומר שהוא פסול משום דלא קא חזי [שאינו רואה] כלל, בין משום שאין לו עינים, ובין משום מחלה, אבל אם ראייתו קיימת, אלא שהיא מחסורייתא [חסרה, לקויה] – לא פסול, לכן **כתב רחמנא** [כתבה התורה] "דק", שענינו כתם המפריע לראיה, ואי **כתב רחמנא** [ואם היתה כותבת התורה] גם "דק" – הייתי אומר שהוא פסול משום דמחסרן [שענינו חסרות בראייתן]. אבל אם ראייתו תקינה, אלא שיש בעינו מבלבלייתא [תבלול, המבלבל ומערב את השחור והלבן שבעין], וכפי ששנינו בפרק הקודם (לז, א) – לא פסול, לכן **כתב רחמנא** [כתבה התורה] "תכלול", ואי **כתב רחמנא** [ואם היתה כותבת התורה] גם "תכלול" – הייתי אומר שהוא פסול משום דמכלכלן [שהן מכלכלות], אבל משום משנייתא [שינוי], שענינו משונות במיקומן או בגודלן, או שונות זו מזו – לא פסול, לכן **כתב רחמנא** [כתבה התורה] "בעינו". אמר רבא: הלכך [על כן], כל מום שהוא מחמת כהיותא [כהות, אובדן מאור העיניים] – איתא [בא, נלמד] מהיריבו של "איש", כל דבר שיש בו מחסורייתא [חסרון בכושר הראיה] – מ"דק", כל דבר שיש בו מבלבלייתא [תכלול השחור והלבן שבעין] – ואילו משנייתא [שינוי שבעין] – מ"בעינו".

ג שנינו במשנה: סכי שמש. תני [שנה] רב יוסף בהסבר דבר זה: סני [שונא] שמש, כלומר, מי שאינו מסוגל לפקוח את עינו באור השמש. ועוד שנינו במשנה: זגדיין, כפירוש לכן היה מחוי [מחוי, מורה באצבעו] רב הונא, כמו מי שיש לו חד מדידן ועין אחת משלנו שהיא עין רגילה, וחד מדידהו [ואחת משלהם], והצביע לעבר רב יהודה. ואיקפד [והקפיד] על כך רב יהודה, שהצביע לעברו, שהיו לו עיניים משונות משל אחרים. מיתכי [מקשיש] על פירושו של רב הונא "זגדיין", ממה ששנינו בכרייתא: שכבנא ששנו חכמים שהוא פסול – הריהו זה שגבינו [גבות עינו] שוכבים על עינו. זגדום, כלומר, זגדיין – שאחד מבגדינו שחור ואחד לבן! ומשיכים: התנא, כל זוגא דלא שוי להדדי [כל זוג איברים שאינם שווים זה לזה] "זגדום" קרי ליה [קרוא לו]. ועוד שנינו במשנה: הצירן, ובנין זה מביאים מה ששנינו בכרייתא: עינו תרוטות, שעפעפו תפוחים מעט, וצירניות, עגולות לגמרי, וכן מי שעניו דומעות, או דולפות, או טורדות.

ל תרוטות – "דמרמץ עיניה", ופירש: שעפעפו טוררות ואינם פתוחות אלא מעט. ויש שהסביר כי אף זה בכלל "צירן" – שעניו צרות (רביז בפירוש פסק הרמב"ם). **דומעות דולפות טורדות** מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה משמע כי כל אלו הם פירוט של "צירן" שבמשנה, מלשון ציר, נול. ומשמע מדברי כי "דומעות דולפות" הוא ביוני אחד, שמשמעו מי שדומעו וזולפות תדיר, ואילו "טורדות" ענינו הפרשה בלתי פוסקת מן העין, מצדה הפנימי הקרוב לזן, או מצדה החיצוני, ולפי רש"י "דומעות דולפות טורדות" ענין אחד הם, אלא שדולפות הוא יותר מדומעות, וטורדות הוא יותר מדולפות (שדומעות בלא הפסק, רבינו גרשום). ורבינו גרשום מביא פירוש נוסף ל"טורדות" – שאינו יכול לעצום עינו אלא בטורח גדול. ואילו בערך הביא פירוש אחר – שעניו טורדות, שפתח וסוגר את עינו ללא הרף.

אורה ההלכה

אף על פי שאינו כוחל שתי עינו כאחת מי שעיקר חוטמו שוקע, אף על פי שאינו כוחל שתי עינו כאחת – הרי זה מום, והוה "תרום" האמור בתורה. (רמב"ם ספר עבודה הלכות ביאת המקדש פ"ח ד"ז).

שתי עינו למעלה וכו' כהן שהיו שתי עינו למעלה מן המקום הראוי להם, או שהיו שתי עינו למטה ממקום הראוי להם, או שאחת מעינו משונה מחברתה במקומה. וכן מי שראיית עינו מעורבת, עד שרואה את החרר ואת העלייה כאחת – הרי הוא פסול. ויודע דבר זה בעת שדבר עם חברו, ונראה כאילו הוא מסתכל באיש אחר. במשנה, וכתסבר הנמרא. (רמב"ם שם ה"ז).

זגדום כהן שאחת מעינו משונה מחברתה בכורה, כהן שהיתה אחת שחורה ואחת פתובה (שצבעה מעורב), או אחת קטנה ואחת גדולה – פסול. וכן מי שאחת מאונו משונה מחברתה, או שאחד מבגדינו משונה מחבירו, או ששער אחד מריסי עינו משונה משער ריס אחר. שכל אלו בכלל "סוגס" או "גודס", שענינו – שוני בין שני דברים שדרכם להיות שווים (פיה"ג, כנמרא. רמב"ם שם ה"ג-ו).

הצירן מי שהיו שתי עינו עגולות ואינו נמשכות באורך מעט כשאר העינים, או שדומעותיו זולפות נמדי, או שלחלחית נמשכת מראש עינו כמנגד החוטם, או מונב עינו מעד צדו – הרי הוא פסול. עפ"י הנמרא. שכל אלו בכלל "צירן" (רביז). (רמב"ם שם ה"ה-ו).

אף על פי שאינו כוחל שתי עינו כאחת, אלא כל ששורש אפו שוקע מן הרגל הרי זה מום.

א נאמר במשנה: שתי עינו למעלה שתי עינו למטה. ושואלים: מה פירוש שתי עינו למעלה שתי עינו למטה? אילימא [אם תאמר] ששתי עינו למעלה – דחוי [שרואה, שרואה

כמסתכל] כל הזמן למעלה, וכן שתי עינו למטה – דחוי [שרואה] כל הזמן למטה, אם כן מה שהוא שונה: עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, צריך אתה לפרש באותו אופן, שכוונתו – דחוי [שרואה] עינו אחת למטה ועינו אחת למעלה, ואולם היינו [הרי זה בדיוק] אותה הלכה שנאמרה לאחר מכן: רואה את החרר ואת העלייה כאחת! אלא כך צריך לומר: שתי עינו למעלה – דקיימן [שמצויות] עינו למעלה ומקומן הרגיל, וכן שתי עינו למטה – דקיימן [שמצויות] למטה ממקומן, עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה – דקיימי [שמצויות] עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה. ועל כך הוסיפה המשנה: וקיימי [ובמקרה שמצויות] עינו כסדרן, במקומן הרגיל נמי [גם כן]. ורואה את החרר ואת העלייה כאחת – הרי זה מום. ושואלים: מנא הני מילי [מנין הדברים הללו], שמומים אלו פוסלים? דתני רבנן [ששנו חכמים]: נאמר במומי הכהנים: "או דק או תכלול בעינו" (ויקרא כא, כ). והרי ידוע שדק ותכלול הם בעינו! אלא, לכך נאמר "בעינו" – ללמד: כל מום, כל מום שישנו בעינו, הרי זה פסול. מכאן אמרו חכמים: שתי עינו למטה, שתי עינו למעלה, ורואה את החרר ואת העלייה כאחת, או שמדבר עם חברו, ואדם אחר אומר: לי [אותי] רואה – כל אלה הם מומים הפוסלים את הכהן מעבודה.

ב וביחס לשאר מומים ששנו חכמים בעין, תנו רבנן [שנו חכמים]: מה שנאמר במומי האדם "עור" (ויקרא כא, יח) כוונתו – בין שהוא סומא מטבע ברייתו בשתי עינו, בין סומא באחת מעינו. אבל מי שאינו מסוגל לראות מחמת חורורו והמים הקבועין שבעין, שהם מחלות הגורמות לאובדן כושר הראיה, מנין שהוא פסול? תלמוד לומר: "איש עור" (שם) ו"איש" בא לרבות גם את אלו. ועוד בענין זה, אמר רבא: למה לי כל הפירוט דכתב רחמנא [שכתבה התורה] במומי העין: "איש", "עור", "דק", "תכלול", "בעינו" – צריכי [צריכים] הם כולם, דאי כתב רחמנא [שאם היתה כותבת התורה] רק "עור" – הייתי אומר שהוא נחשב למום משום דליתנהו [שענינו אינן קיימות] כלל, אבל חורורו והמים הקבועין דאיתנהו ביה [שישנם בו] העיניים, אלא שאינו רואה לא נחשב כמום, לכן כתב רחמנא [וכתבה התורה]: לרבות גם את אלה. ואי משום שאין לו עינים, ובין משום מחלה, אבל אם ראייתו קיימת, אלא שהיא מחסורייתא [חסרה, לקויה] – לא פסול, לכן **כתב רחמנא** [כתבה התורה] "דק", שאינו כוחל שתי עינו למטה? אילימא [אם תאמר] ששתי עינו למעלה – דחוי [שרואה, שרואה כמסתכל] כל הזמן למעלה, וכן שתי עינו למטה – דחוי [שרואה] כל הזמן למטה, אם כן מה שהוא שונה: עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, צריך אתה לפרש באותו אופן, שכוונתו – דחוי [שרואה] עינו אחת למטה ועינו אחת למעלה, ואולם היינו [הרי זה בדיוק] אותה הלכה שנאמרה לאחר מכן: רואה את החרר ואת העלייה כאחת! אלא כך צריך לומר: שתי עינו למעלה – דקיימן [שמצויות] עינו למעלה ומקומן הרגיל, וכן שתי עינו למטה – דקיימן [שמצויות] למטה ממקומן, עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה – דקיימי [שמצויות] עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה. ועל כך הוסיפה המשנה: וקיימי [ובמקרה שמצויות] עינו כסדרן, במקומן הרגיל נמי [גם כן]. ורואה את החרר ואת העלייה כאחת – הרי זה מום. ושואלים: מנא הני מילי [מנין הדברים הללו], שמומים אלו פוסלים? דתני רבנן [ששנו חכמים]: נאמר במומי הכהנים: "או דק או תכלול בעינו" (ויקרא כא, כ). והרי ידוע שדק ותכלול הם בעינו! אלא, לכך נאמר "בעינו" – ללמד: כל מום, כל מום שישנו בעינו, הרי זה פסול. מכאן אמרו חכמים: שתי עינו למטה, שתי עינו למעלה, ורואה את החרר ואת העלייה כאחת, או שמדבר עם חברו, ואדם אחר אומר: לי [אותי] רואה – כל אלה הם מומים הפוסלים את הכהן מעבודה.

ב וביחס לשאר מומים ששנו חכמים בעין, תנו רבנן [שנו חכמים]: מה שנאמר במומי האדם "עור" (ויקרא כא, יח) כוונתו – בין שהוא סומא מטבע ברייתו בשתי עינו, בין סומא באחת מעינו. אבל מי שאינו מסוגל לראות מחמת חורורו והמים הקבועין שבעין, שהם מחלות הגורמות לאובדן כושר הראיה, מנין שהוא פסול? תלמוד לומר: "איש עור" (שם) ו"איש" בא לרבות גם את אלו. ועוד בענין זה, אמר רבא: למה לי כל הפירוט דכתב רחמנא [שכתבה התורה] במומי העין: "איש", "עור", "דק", "תכלול", "בעינו" – צריכי [צריכים] הם כולם, דאי כתב רחמנא [שאם היתה כותבת התורה] רק "עור" – הייתי אומר שהוא נחשב למום משום דליתנהו [שענינו אינן קיימות] כלל, אבל חורורו והמים הקבועין דאיתנהו ביה [שישנם בו] העיניים, אלא שאינו רואה לא נחשב כמום, לכן כתב רחמנא [וכתבה התורה]: לרבות גם את אלה. ואי משום שאין לו עינים, ובין משום מחלה, אבל אם ראייתו קיימת, אלא שהיא מחסורייתא [חסרה, לקויה] – לא פסול, לכן **כתב רחמנא** [כתבה התורה] "דק", שאינו כוחל שתי עינו למטה? אילימא [אם תאמר] ששתי עינו למעלה – דחוי [שרואה, שרואה כמסתכל] כל הזמן למעלה, וכן שתי עינו למטה – דחוי [שרואה] כל הזמן למטה, אם כן מה שהוא שונה: עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, צריך אתה לפרש באותו אופן, שכוונתו – דחוי [שרואה] עינו אחת למטה ועינו אחת למעלה, ואולם היינו [הרי זה בדיוק] אותה הלכה שנאמרה לאחר מכן: רואה את החרר ואת העלייה כאחת! אלא כך צריך לומר: שתי עינו למעלה – דקיימן [שמצויות] עינו למעלה ומקומן הרגיל, וכן שתי עינו למטה – דקיימן [שמצויות] למטה ממקומן, עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה – דקיימי [שמצויות] עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה. ועל כך הוסיפה המשנה: וקיימי [ובמקרה שמצויות] עינו כסדרן, במקומן הרגיל נמי [גם כן]. ורואה את החרר ואת העלייה כאחת – הרי זה מום. ושואלים: מנא הני מילי [מנין הדברים הללו], שמומים אלו פוסלים? דתני רבנן [ששנו חכמים]: נאמר במומי הכהנים: "או דק או תכלול בעינו" (ויקרא כא, כ). והרי ידוע שדק ותכלול הם בעינו! אלא, לכך נאמר "בעינו" – ללמד: כל מום, כל מום שישנו בעינו, הרי זה פסול. מכאן אמרו חכמים: שתי עינו למטה, שתי עינו למעלה, ורואה את החרר ואת העלייה כאחת, או שמדבר עם חברו, ואדם אחר אומר: לי [אותי] רואה – כל אלה הם מומים הפוסלים את הכהן מעבודה.

ב וביחס לשאר מומים ששנו חכמים בעין, תנו רבנן [שנו חכמים]: מה שנאמר במומי האדם "עור" (ויקרא כא, יח) כוונתו – בין שהוא סומא מטבע ברייתו בשתי עינו, בין סומא באחת מעינו. אבל מי שאינו מסוגל לראות מחמת חורורו והמים הקבועין שבעין, שהם מחלות הגורמות לאובדן כושר הראיה, מנין שהוא פסול? תלמוד לומר: "איש עור" (שם) ו"איש" בא לרבות גם את אלו. ועוד בענין זה, אמר רבא: למה לי כל הפירוט דכתב רחמנא [שכתבה התורה] במומי העין: "איש", "עור", "דק", "תכלול", "בעינו" – צריכי [צריכים] הם כולם, דאי כתב רחמנא [שאם היתה כותבת התורה] רק "עור" – הייתי אומר שהוא נחשב למום משום דליתנהו [שענינו אינן קיימות] כלל, אבל חורורו והמים הקבועין דאיתנהו ביה [שישנם בו] העיניים, אלא שאינו רואה לא נחשב כמום, לכן כתב רחמנא [וכתבה התורה]: לרבות גם את אלה. ואי משום שאין לו עינים, ובין משום מחלה, אבל אם ראייתו קיימת, אלא שהיא מחסורייתא [חסרה, לקויה] – לא פסול, לכן **כתב רחמנא** [כתבה התורה] "דק", שאינו כוחל שתי עינו למטה? אילימא [אם תאמר] ששתי עינו למעלה – דחוי [שרואה, שרואה כמסתכל] כל הזמן למעלה, וכן שתי עינו למטה – דחוי [שרואה] כל הזמן למטה, אם כן מה שהוא שונה: עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, צריך אתה לפרש באותו אופן, שכוונתו – דחוי [שרואה] עינו אחת למטה ועינו אחת למעלה, ואולם היינו [הרי זה בדיוק] אותה הלכה שנאמרה לאחר מכן: רואה את החרר ואת העלייה כאחת! אלא כך צריך לומר: שתי עינו למעלה – דקיימן [שמצויות] עינו למעלה ומקומן הרגיל, וכן שתי עינו למטה – דקיימן [שמצויות] למטה ממקומן, עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה – דקיימי [שמצויות] עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה. ועל כך הוסיפה המשנה: וקיימי [ובמקרה שמצויות] עינו כסדרן, במקומן הרגיל נמי [גם כן]. ורואה את החרר ואת העלייה כאחת – הרי זה מום. ושואלים: מנא הני מילי [מנין הדברים הללו], שמומים אלו פוסלים? דתני רבנן [ששנו חכמים]: נאמר במומי הכהנים: "או דק או תכלול בעינו" (ויקרא כא, כ). והרי ידוע שדק ותכלול הם בעינו! אלא, לכך נאמר "בעינו" – ללמד: כל מום, כל מום שישנו בעינו, הרי זה פסול. מכאן אמרו חכמים: שתי עינו למטה, שתי עינו למעלה, ורואה את החרר ואת העלייה כאחת, או שמדבר עם חברו, ואדם אחר אומר: לי [אותי] רואה – כל אלה הם מומים הפוסלים את הכהן מעבודה.

ג שנינו במשנה: סכי שמש. תני [שנה] רב יוסף בהסבר דבר זה: סני [שונא] שמש, כלומר, מי שאינו מסוגל לפקוח את עינו באור השמש. ועוד שנינו במשנה: זגדיין, כפירוש לכן היה מחוי [מחוי, מורה באצבעו] רב הונא, כמו מי שיש לו חד מדידן ועין אחת משלנו שהיא עין רגילה, וחד מדידהו [ואחת משלהם], והצביע לעבר רב יהודה. ואיקפד [והקפיד] על כך רב יהודה, שהצביע לעברו, שהיו לו עיניים משונות משל אחרים. מיתכי [מקשיש] על פירושו של רב הונא "זגדיין", ממה ששנינו בכרייתא: שכבנא ששנו חכמים שהוא פסול – הריהו זה שגבינו [גבות עינו] שוכבים על עינו. זגדום, כלומר, זגדיין – שאחד מבגדינו שחור ואחד לבן! ומשיכים: התנא, כל זוגא דלא שוי להדדי [כל זוג איברים שאינם שווים זה לזה] "זגדום" קרי ליה [קרוא לו]. ועוד שנינו במשנה: הצירן, ובנין זה מביאים מה ששנינו בכרייתא: עינו תרוטות, שעפעפו תפוחים מעט, וצירניות, עגולות לגמרי, וכן מי שעניו דומעות, או דולפות, או טורדות.

מסורת הש"ס

- א. תויב ויקרא כא, כ. ילקיש תורה תרלא.
- ב. ראה תוספתא בכורות פ"ה ג.
- ג. תויב ויקרא כא, יח. ילקיש תורה שם.
- ד. ראה משנה בכורות לח,ב.
- ה. (בשינוי) תוספתא בכורות פ"ה ג.
- ו. (בשינוי) תוספתא שם.

גרסות

אף על פי שאינו כוחל שתי עינו כאחת בכתיב: *אפילו אינו כוחל אלא עינו אחת ויש כתיב שמשפט זה חסר בו.

שתי עינו למטה יש בכתיב: שתי עינו למעלה שתי עינו למטה וכן תיקנו בדפוסים החדשים.

מה שתי בכתיב: מאי שתי.

דחוי ברוב כתיב: דחוי וכן לגל.

דחוי עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה היינו בכתיב ועוד: היינו.

עינו אחת – וקיימי כסדרן נמי יש בכתיב: וקיימי כסדריהו ובכתיב ועוד: **ענו אחת למעלה ועינו אחת למטה דקיימן כסדריהו.**

כל מה שבעינו בכתיב ועוד: **מה שבעינו.**

למטהו למעלה ברוב כתיב: למעלהו למטה.

לי רואה בכתיב ועוד: **בי רואה** ובתוספתא: לא רואה.

משום משנייתא בכתיב ועוד: **משנייתא** ויש: **משונותא.**

הלכך בכתיב מלה זו חסרה.

סני שמש בכתיב: **סני** וראה ש"מ השלם בשם התוס'.

זגדין בכתיב: **זגדום** ובכמה כתיב: **זגדום.**

מידן וחד מדידהו יש בכתיב: חד מדידהו וחד מדיין ובכתיב ועוד: **חד מדידהו.**

שכבנא בכתיב ועוד: **שכבא** ויש: **שכבנא** ויש: **שכבנא** כבתוספתא.

זגדום בתוספתא: **טריס** ויש שם גרסה: **גודיס.**

אחד שחור ברוב כתיב: **אחד** כבתוספתא: **שגבניו אחד שחור** וראה רמב"ם.

הצירן עינו ברוב כתיב: **ובשינוי: והצירן תנא עינו.**

תרוטות בכמה כתיב: **טרוטות** ובערך גרס כאן: **טרוטות דמרמץ עיניה** וראה בעינינו.

וצירניות בתוספתא: **מצדניות.**

דולפות בכתיב: **זולפות.**

טורדות יש בכתיב: **וטורדות** ובכתיב ועוד: **וטורדות** ויש בכתיב: **וטורדות** ויש: **והוטרות.**

לשון

זגדום (זגדום, סיגדיס) יש שהראו מקור למלה זו מצירוף שתי מלים יווניות (ζυγών – צמד, זוג, ריג'דוֹס) – כפול. ויש שאמרו כי מקור המלה במרסית (sagēdes, כמובן: מראה כלב, שיש לו גוונים שונים בעינו או מעל עינו).

עיונים עור משום דליתנהו כלל כלומר, המשמעות המדוייקת של "עור" היא מי שנעקרו עינו, או מי שעינו מצד עצמה אינה יכולה לראות, כאילו אין לו עין, ובדרך כלל ניכר הדבר גם באופן חיצוני. אבל בחורורו והמים הקבועים העין נראית כשל אדם רגיל, אלא שמחמת מחלה אינו יכול לראות. **משניותא** כלומר, כל דבר שאינו קשור בפנים בראה, ואין בו תכלול של מראה העין עצמה, של השחור והלבן שבה. ומכל מקום יש בו דבר משונה, שאינו רגיל, ואינו בכלל "שוהה בורעו של אהרן", שהוא מה שמגדיר את המומים ששניים שבעין זה (כפי שנאמר לעיל מג,ב), ובכללם: שינוי במיקום העין, פזילה, גדול מיוחד (ועין היטב בתוס').

תני רב יוסף סני שמש כלומר, כך היה מסביר את המשנה (ולשון "תני רב יוסף" מופיעה פעמים רבות בתלמוד בבבלי בפירוש, הסבר, ולשון רבינו גרשום: "היינו סני שמש"). ומשמעות "סכי", לפי התוס' (בעמוד הקודם) היא כמו "חסיבי שמש", בהשגחה של ח' – שנמנע מזהם אור השמש. ויש שפירש כי הוא מלשון "סכך", שמסכך על עינו בשמש (תפארת ישראל). ויש עוד לפרש כי הוא מלשון כססוך, מריבה (ובכך מובנים דברי רב יוסף, שהוא כשונא את השמש).

חד מדידן וחד מדידהו כלומר, עין אחת רגילה ועין אחת משונה (רבינו גרשום). ורבינו תם פירש כי הכוונה היא למי שעינו אחת גדולה ואחת קטנה, שהיו עינו של רב הונא קטנות במיוחד, ושל רב יהודה גדולות במיוחד.

זגדום אחד שחור ואחד לבן לפי פירושו של רבינו תם לדבריו של רב הונא, יש להבין כי הקושיה היא מכך ש"זגדום" בכרייתא הוא מי שעינו שונות זו מזו בעבען, ולא בגודלן. אבל גרסות אחרות של הגמרא, וכן מדברי הרמב"ם מובן כי "אחד שחור ואחד לבן" מתייחס לגבנים, שאחד מהם שער שחור ואחד מהם לבן, ולא לעיניים. והתשובה היא כי זגדום [ולפי חלק מן הגרסות במשנה זגדוס] הוא שם כללי המתייחס לכל זוג איברים, הרגילים להיות שווים, והם שונים זה מזה, בגודל או בעבען. וכך הסביר רע"ב, כי מקור המלה הוא ברומית, "זוג" הוא זוג, רידוס" הוא שנים, והכוונה אפוא לכל זוג איברים הבאים שניים, שאינם שווים.

עינו תרוטות וצירניות כלומר, יש להבין "צירן" שבמשנה מלשון ציר, דבר עגול. ובכלל זה מי שעינו תרוטות, כלומר: עגולות לגמרי, ולא מאורכות מעט, כעינו של אדם רגיל. ורש"י הסביר כי "צירניות" הן עגולות יותר מ"תרוטות". אבל רבינו גרשום פירש כי לעומת "תרוטות" המתייחס לעין עצמה, "צירניות" מתייחס לארובת העין (וראה לעיל מ"א), ובספר הערוך גרס את פירוש הנמרא

משנה ועוד ברשימת המומים הפוסלים בכהנים: היו לו דדין (שדיים) גדולים עד שהיו שוכבין כשל אשה, או כריסו צבה (נפוחה ובלטת), או היה טיבורו יוצא, או היה נכפה (חולה בחולי נפילה) אפילו אחת לימים, לעתים רחוקות, או רוח קצרה באה עליו, וכן המאושבן, ובעל גבר, שיבואר עניינם בגמרא.

ב גמרא בענין כרס צבה ששנינו במביאים מה שאמר ר' אבא בריה [בנן] של ר' חייא בר אבא: תלמידי חכמים משתינין מים בפני רבים, ואין חוששים לחוסר צניעות שבדבר, הואיל ויש בכך סכנה. ואולם אין תלמידי חכמים שותין מים בפני רבים, שראוי לו לתלמיד חכם להיות צנוע בשתייתו. ותניא נמי הכי [ושנויה ברייתא גם כן כן]: משתינין מים בפני רבים, ואין שותין מים בפני רבים. ומעשה כאחד שביקש להשתין מים ולא השתין, ונמצא כריסו צבה. מסופר, שמואל איצטריך ליה בשבתא דרגלא [נצרך לו להשתין בשבת של הרגל]. השבת שהיו באים כולם לשמוע את דרשתו, נגדו ליה גלימא [פרטו לו גלימה מסביב] כדי שלא יראו אותו. לאחר זמן אתא לקמיה דאבוה [בא שמואל לפני אביו]. אמר ליה [לז]: אתן לך ארבע מאה זוזי [ארבע מאות זוז] וזיל אהדר עובדא [ולך והחזר את המעשה]. כלומר, דרוש ברבים שאין עושים כן, כדי שלא ילמדו ממך שאין להשתין בפני רבים, שכן את [אתה] שאדם חשוב אתה, אפשר לך לנהוג כך, שיעשו סביבך מחיצה, אבל מי שלא אפשר ליה [לך] ליסתכן [יסתכן]. ועוד מסופר בענין זה, מר בר רב אשי איצטריך אגודא גמלא [הוצרך לנקבו כשהיה מהלך על הגשר]. ואשתין [והשתין]. אמרו ליה [לך]: חמתך קאתיא [חמותך באה]! אמר להו [להם]: באודנה [באזנה] הייתי עושה כן. כלומר, כיון שיש סכנה בדבר, אין אני חושש לכך. ושבים למסופר בברייתא, על אחד שביקש להשתין ולא השתין, ולפי הברייתא, נעשתה כרסו צבה משום כך. ושואלים: ותיפוק לי [ונשתא לי, יכול אני לומר] שבטנו צבה משום עלקא [עלוקה שנכנסה למעיו]! ומשיבים: מדובר היה בשותת מים, שלא יכול היה להטיל מים כדרכו. ואם כן, מחמת קלקול בדרכי השתן היה הדבר. ובענין זה, תנו רבנן [ושנו חכמים]: שני נקבים בן בו באדם, אחד מהם מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע, ואין בין זה לזה מחיצה אלא כקליפת השום, בשעה שאדם נצרך לנקבו, ועוצר בעצמו, אם נקבו צינור השתן וצינור הזרע זה לתוך זה – נמצא עקר, שמי הרגליים חודרים לאיברי הרבייה. ועוד בענין זה מביאים מה שאמר ריש לקיש: מאי דכתיב [מהו שנאמר] בפרשת הברכות: "לא יהיה בך עקר ועקרה ובכהמתך" (דברים ז, יד), אימתי לא יהיה בך עקר? בזמן ש"בכהמתך", שאתה נוהג כבהמה, ומטיל מים כשאתה נצרך לכך, ולא מתאפק. אמר ר' יהושע בן לוי על אותו פסוק: "לא יהיה בך עקר" – כוונתו מן התלמידים, שמי שלא השאיר אחריו תלמידים הריהו כאדם עקר. "ועקרה" – שלא תהא תפלתך עקורה – "ובכהמתך", בזמן שאתה משים עצמך כבהמה, בעונה ושפלות נפש. ומביאים הרמב"ם: "שורו קצרה מחמת מרה השחורה הגוברת עליו לפרקים ונשאר בלא הרגש". וראה בגמרא.

ואין שותין מים בפני רבים – פירש בקונטרס: דרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ושתיה. והא דאמר בסוף "כיצד צולקין" (פסחים פב, ב) דרב הונא בריה דרב נתן אשתי כסא בתרי זמני ולא מהדר אפיה, וקאמר התם: "כלה" תנן, משמע התם שדרך לשתות בפני רבים בלא חזרת פניו – היינו בשעת סעודה, דומיא דכלה. ובהלכות דרך ארץ אמרינן דברבים הופך פניו לצד אחר וישתה מים. נראה דנקט מים לפי שאין רגילין לשתות כולן מים אלא הצמא בלבד, אבל שאר דברים רגילין לשתות יחד. ורבינו תם אומר, דהכי קאמר: דאפילו לאותן הצנועים שלא לשתות מים בפני רבים – לא ליהוי צנוע להטיל מים, שמה ימתין ויסתכן. **אימתי** לא יהיה בך עקר ועקרה בזמן שבכהמתך – תימה: היאך יכולין להשים עצמן כבהמה בהטלת מים? שהיו צריכין לצאת חוץ מן המחנה ולהרחיק שלש פרסאות, כדאמרינן בפרק בתרא דיומא (עב, ב) דאין נפנים לא בצדיהם ולא בפניהם אלא לאחריהם. והיינו אפילו בקטנים, דבפרק ימי שמתו" (ברכות כה, א) מוקמא "ויתנד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת" וגו' בקטנים!

שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום בזמן שאתה משים עצמך כבהמה – פירש בקונטרס: שלא תהא עקורה כשאתה מתפלל על בנים. ונראה דלכל תפלה קאמר, כדאמר: שאין העולם מתקיים אלא במי שמשים עצמו כבהמה, דכתיב: "אדם ובהמה תושיע ה'", ובמי שמשים עצמו כמי שאינו, דכתיב (איוב כו): "תולה ארץ על בלימה" (חולין פט, א).

לא ישתין אדם מים לא על (גב) [כלל] חרס ולא על גבי מקום קשה – הנך חומרות דוקא בבבל, כדאמר טעמא – משום דהני מודרי דבבל מהדרי מיא לעיטם שעל נהר פרת, דדרך המים ללכת דרך הילוכם לעין עיטם. דפרת מתערב בכל מימות שבעולם, כדאמר לקמן בפרק תשיעי (נה, א): הנודר ממימי פרת – אסור בכל

זאת בפניה. וכתב הרשב"א (שם), כי דרך גזמא אמר, להחמיר בענין זה. ויש שפירש: אפילו אם יישמע באזניה קול הטלת השתן למי הנהר אעשה זאת (אזל משה). **לא יהיה בך עקר מן התלמידים** ודרשו כן את הכתוב, שהרי למעלה מננו כבר נאמר: "יברך פרי בטןך ופרי אדמתך דגגך ותיירשך ויצהרך שגך אלפיך וצשתך צאנך" (דברים יו, יג). ועוד, שהמילה "בך" מיותרת, שהיה לו לכתוב "לא תהיה עקר ועקרה". ומלת "בך" ומורמות איפוא לפירות שאדם מוליד בעצמו, בנפשו, בתורה ובתפילה (והמילה "בך" מרמזת ללימוד ולתפילה, התלויים בכיב אותיות התורה. מהרש"א). **שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום** הפירוש בפנים הוא בתוס'. ורבינו גרשום ורש"י פירשו את הדברים בהקשר של סוגיה זו, שכשאתה מתפלל על בנים, לא תועיל תפלתך לכך, אלא אם אתה בעצמך אינך מונע את הדבר, כשאינך נוהג כבהמה לענין עצירת הנקבים. **לא על כלי חרס** כלומר, שלא יטיל מימיו לתוך כלי וישפוך במדרון. ולא דוקא כלי חרס, אלא שהיו משתמשים בכלי חרס כעבטי למי רגלים (ראה רש"י, שו"ת הרשב"א שם).

אורח ההלכה

דדין שוכבין וכו' כהן שכריסו צבה, וכן מי שטיבורו יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם, וכן מי שרדיו שוכבים על בטנו כדאי אשה – הרי הוא פסול. כמשנה. (רמב"ם ספר עבודה הלכות ביאת המקדש פ"ח ה"ט). **נכפה וכו'** כהן הנכפה, אפילו אינו אלא לימים רבים, וכן מי שרוח רעה מבעתו תמיד או בעתים ידועים – הרי הוא פסול. כמשנה, וכפירוש הגמרא. (רמב"ם שם ה"טז). **משתינין מים בפני רבים** אסור אדם ליפנות בפני אדם. אבל להשתין מותר אפילו ביום, ובפני רבים, אם צריך לכך, משום סכנה. ואשה לא תקום ותיפנה בפני תינוק, אבל לצדיים – מותר. כרבי אבא, וכאביי להלן. (מגן אברהם ומשנה ברורה שו"ע א"ח ג, יב. וראה רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ז הל"א).

אין שותין מים בפני רבים החכם לא יאכל אלא בביתו ועל שולחנו. ולא יאכל בחנות ולא בשוק אלא מפני צורך גדול, כדי שלא יתגבה בפני הבריות. (רמב"ם ספר מדע הלכות דעות פ"ה ה"ב).

משנה דדין שוכבין – גדולים. נכפה – נופל מחמת חולי. אחת לימים – שאינו נופל אלא פעם אחת לימים, שחזק לזמן קצו. רוח קצרה – רוח שד. מאושבן – צליו גדולים. בעל גבר – גידו גדול. **גמרא** ואין שותין מים – דרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ונשמה. אצל להטיל מים לא ליהוי צנוע, שמה ימתין ויסתכן. איצטריכא ליה – להטיל מים. בשבתא דריגלא – שלשים יום קודם הרגל, דשולחין ודורשין בהלכות הרגל, כדאמרינן במגילה (ד, א). נגדו ליה גלימא – פרטו לו צנין העס. אהדר עובדא – דרוש שאסור להמתין מלהטיל מים עד שיהא לו צניעות. את דאפשר לך – לפרוש סקין לפי שחזון אמה. ואי ליצטרך אינש אחרינא דלא אפשר ליה – וימתין עד שילכו העס, ויסתכן, ויהא עקור. חמתך – חמוץ. באודנה – אפילו צמוך אזנה הייתי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר קודם שאמתין, וכל סקן צפניה. ותיפוק לי משום עלקא – דקמני לעיל שנקט להשתין ולא השתין ונמלא כריסו צבה, ממאי דמשום הממנה הוה ליה? דלמא עלקא שמה, שקורין *שנשוא"ה, לפיכך צבה כריסו! בשותת אלא שאתי ניול להטיל מים יפה לאחר כן, אלא שותת טיפין טיפין, דודאי מחמת עיכוד שנתן הוה ליה. בזמן שבכהמתך – שמשים עצמך כבהמה, שלא תהא צנוע בהטלת מים. שלא תהא תפלתך עקורה כו' – וכשתתפלל [על צנין] מהא נשמעת תפלתך, כבהמה – שלא תמתין מלהטיל מים. לא על (גב) כלי חרס – צמוך עציט של מימי רגלים. לפי שמשליכין אותו נגהר צמון להס, ונהרות צלל הולכין (ומתעצבין) [ומתעצבין] צנין עיטס כדמפרש. ולא על מקום קשה – שאין צולקין, ולפי על הקרקע עד שנשטפין למקום מדרון ונפולין לנהר.

א משנה דדין שוכבין פְּשַׁל אֶשָּׁה, פְּרִיסוּ צָבָה, טִיבוּרוֹ יוֹצֵא, *נִכְפָּה אֶפִּילוּ אַחַת לְיָמִים, רוּחַ קָצְרָה פָּאָה עֲלָיו, הַמְּאוֹשְׁבָן, וּבַעַל גָּבֵר. **ב גמרא** אָמַר רַבִּי אֶבְיָה בְּרִיה דְּרַבִּי חֲזִיָּא בְּרַ אֶבְיָה: מְשִׁתִּינִין מֵיִם בְּפָנֵי רַבִּים וְאִין שוֹתִין מֵיִם בְּפָנֵי רַבִּים. וְתַנְיָא נְמִי הָכִי: מְשִׁתִּינִין מֵיִם בְּפָנֵי רַבִּים, וְאִין שוֹתִין מֵיִם בְּפָנֵי רַבִּים; וּמַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שְׂבִיקֵשׁ לְהִשְׁתִּין מֵיִם וְלֹא הִשְׁתִּין, וְנִמְצָא פְּרִיסוּ צָבָה. שְׂמוּאֵל אִיצְטְרִיךְ לִיה בְּשַׁבְּתָא דְּרַגְלָא, נִגְדוּ לִיה גְּלִימָא. אֶתָּא לְקַמְיָה דְּאָבוּהּ, אָמַר לִיה: אֶתְּן לָךְ אַרְבַּע מָאָה זוּזֵי וְזִיל אֶהְדֵּר עוֹבְדָא; אֶתְ – דְּאֶפְשֵׁר לָךְ, דְּלֹא אֶפְשֵׁר לִיה – לִיסְתַּכְּן. מַר בְּרַב אָשִׁי אִיצְטְרִיךְ אַגּוּדָא גְּמֵלָא, אֶשְׁתִּין. אָמְרוּ לִיה: חֲמַתְךָ קָאֲתִיא! אָמַר לְהוּ: בְּאוּדְנָה. וְתִיפּוּק לִי מְשׁוּם עֲלֵקָא? – בְּשׁוֹתֵת. תַּנּוּ רַבְּנָן: שְׁנֵי נְקָבִים יֵשׁ בּוֹ בְּאֶדָם, אֶחָד מוֹצִיא שֶׁתֵּן וְאֶחָד מוֹצִיא שְׁכָבֵת זֶרַע, וְאִין בֵּין זֶה לְזֶה אֵלָא פְּקֻלִיפֵת הַשּׁוּם; בְּשַׁעָה שְׂאָדָם נִצְרָה, אִם נִקְבּוּ זֶה לְתוֹךְ זֶה – נִמְצָא עֶקֶר. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: מַאי דְּכָתִיב "לֹא יִהְיֶה בְּךָ עֶקֶר וְעֶקְרָה וּבְכַהֲמַתְךָ"? אִימְתִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ עֶקֶר – בְּזִמְן שְׂ"בְכַהֲמַתְךָ". אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לֹא יִהְיֶה בְּךָ עֶקֶר – מִן הַתְּלִמִּידִים, וְעֶקְרָה – שְׁלֹא תִהְיֶה תְּפִלְתְּךָ עֶקְוֶרָה לְפָנֵי הַמְּקוֹם, אִימְתִּי – בְּזִמְן שְׂאֶתָּה מְשִׁים עֲצַמְךָ כְּבַהֲמָה. אָמַר רַב פִּפְא: לֹא יִשְׁתִּין אֶדָם מֵיִם לֹא עַל כְּלֵי חָרָס, וְלֹא עַל מְקוֹם קָשָׁה;

התקפיה (אפילפסיה) הם בדרך כלל פתאומיים, או שהם באים בעקבות גירוי מסיים (הבהוב ועוד). אולם קיימים מקרים בהם המחלה קשורה בזמנים מסוימים. יש חולים במחלה זו שהתקפים שלהם באים רק בשעות השניה בלבד. **רוח קצרה (קצריה)** בערוך פירוש כי היא מחלה הנקראת בלעז דימונס, ויש מזהים את זה עם מחלת הנפילה (הנקראת בלטינית orbus daemonicus שהוא תרגום מדויק של "רוח שדי"). ויש מפרשים שמדובר כאן בקוצר נשימה, התקפי קוצר נשימה המלווים מחלות שונות כמו מחלות לב, מחלות ככליות ועוד. ויש הסבורים שכאן מדובר במחלת הקצרה, היא האסטמה.

מסורת הש"ס

- תוספתא בכורות פ"ה ג.
- ילקו"ש תורה רמו תתמח (כל הענין בשינוי שם סדר).
- דביר פ"ג ו. ילקו"ש שם.

גרסות

דדין במשניות וברוב כתה"י: **דדין**.

טיבורו במשניות ועוד: **טבורו**. **רוח קצרה** במשניות וברוב כתה"י: **רוח קצריה**.

המאושבן במשניות ועוד: **המאושכן** בכת"י; ועוד: **והמשוּבן** וכן בברייתא שבגמרא ובכמה כת"י; **והמשועבן** ובערוך ע"ד משעבן: **המשעבן** ובע"ד שעבו: **משועבז**.

ובעל גבר בכת"י: **ובעל גרב**. **ותניא** – **רבים** יש כת"י בו מילים אלה חסרות.

ותניא נמי יש בכת"י: **תנו רבנן** וברוב כתה"י: **תניא** וכן בשי"מ.

ואין שותין מים בפני רבים בכמה כת"י מילים אלה חסרות. **איצטריך אגודא גמלא אשתין** בשי"מ: **הוה שקיל ואזיל אגודא דגמלא איצטריך הוה קא משתין**.

גמלא ברוב כתה"י: **דגמלא**. **עלקא** בכת"י; ועוד: **ערקא** ויש: **עלוקה**.

נמצא עקר בכמה כת"י: **נעשה עקור** ובשי"מ: **נמצא עקור**.

עקר בזמן בכמה כת"י: **עקר ועקרה בזמן**.

עקר מן תלמידים בשי"מ ועוד: **שלא יהא ביתך עקור מן תלמידים**.

על כלי חרס ברוב כתה"י: **על גבי חרס** ובכת"י ובשי"מ: **על גבי כלי חרס**.

ההי"ם

נכפה אחת לימים התקפיה מחלת הכפיה (אפילפסיה) הם בדרך כלל פתאומיים, או שהם באים בעקבות גירוי מסיים (הבהוב ועוד). אולם קיימים מקרים בהם המחלה קשורה בזמנים מסוימים. יש חולים במחלה זו שהתקפים שלהם באים רק בשעות השניה בלבד.

רוח קצרה (קצריה) בערוך פירוש כי היא מחלה הנקראת בלעז דימונס, ויש מזהים את זה עם מחלת הנפילה (הנקראת בלטינית orbus daemonicus שהוא תרגום מדויק של "רוח שדי"). ויש מפרשים שמדובר כאן בקוצר נשימה, התקפי קוצר נשימה המלווים מחלות שונות כמו מחלות לב, מחלות ככליות ועוד. ויש הסבורים שכאן מדובר במחלת הקצרה, היא האסטמה.

עיונים

אחת לימים לפי הרמב"ם הכוונה היא: אפילו אם קורה הדבר לעתים רחוקות. ואילו רש"י ורבינו גרשום פירשו "אחת לימים" – אפילו קורה הדבר בעתים קבועות (והגמרא במקום אחר מבחינה בין זה לזה, ראה כתובות עז, א). ומכל מקום, בין לפירוש זה ובין לזה, הכוונה היא שכל שהוא בעל מחלה זו הריהו פסול לעבודה, גם אם אין לחשוש שבזמן העבודה עצמה יארע לו דבר. ואין דנים אותו כבעל מום עובר, שהוא כשר לעבודה בזמן שהמום עובר – משום שמום זה הוא מום קבוע, שאינו עוזב אותו. וכן משום שאדם הנכפה ידוע ככזה, ונגאי הוא. ועוד, משום שדרכם של נכפיים, שגם בשעה שאין להם התקף, אינם בריאים ככל אדם (ראה שו"ת חתם סופר אה"ע ח"ב סימן סב. ראשית בכורים).

רוח קצרה רש"י פירש (עפ"י הגמרא) כי הכוונה לרוח שד שנכנס בו, שגוער. ורע"ב פירש עפ"י הרמב"ם: "שורו קצרה מחמת מרה השחורה הגוברת עליו לפרקים ונשאר בלא הרגש". וראה בגמרא.

ואין שותין מים בפני רבים ראה בתוס' שהתקשו ממקום אחר, שם מבוואר שתלמיד חכם שותה בפני רבים. והבחינו בין סעודה, שכולם שותים בה, לבין המקרה שמדובר עליו כאן, שרק אותו אדם שותה. ואילו רבינו תם הסביר כי מדובר כאן על אנשים נקיי דעת במיוחד. ויש שהציע כי מדובר כאן על שתייה של מי רגלים, שהוכרו כאן, שאף שהיו עושים כן לרפואה, ומותר הדבר – אין עושים זאת ברבים, מפני המיאוס (עיון יעקב).

אתן לך ארבע מאה זוזי וזיל אהדר עובדא רש"י פירש: שידרוש שמואל ברבים שאין לנהוג כן. אבל רבינו גרשום (וכן בשו"ת הרשב"א ח"א סימן ק) פירש שיחזיר את המעשה עצמו, שיעמוד בפני רבים ויטיל מים בפניהם, כדי שלא יבואו לטעות בדבר. ותמורת מעשה זה, שכרוך בבושה, הבטיח אביו של שמואל לשמואל ארבע מאות זוז, שהיה נחשב אז כסכום גבוה במיוחד, שהיו רגילים לפסוק בזמן חז"ל כפיצוי למי שביישו אדם אחר ברבים (ראה ברכות כ, א. כתובות סו, א. ב"ק צ, א. – ב ועוד).

את דאפשר לך רבינו גרשום פירש: אתה שיש לך גלימה חוץ מן הבגד שעליך, יכול לעשות כן. אדם אחר, שאין לו גלימה נוספת יבין מתן שאין נפנים אלא באופן זה, ויבוא ללדי סכנה. **באודנה** פירש רש"י: אפילו באחנה הייתי משתין אם לא היה לי מקום אחר. וכל שכן שאעשה

*שנשוא"ה מן הצרפתית העתיקה sansue – עלוקה.

